

Володимир Шинкарук

АЗ – БУКИ

*Літературно-мистецькі
студії*

Житомир
Полісся
2015

УДК 82(091):908
ББК 83.3(4Укр-4Жит)
Ш 62

*Надруковано за ухвалою
Вченої ради Житомирського державного університету ім. І. Франка
(протокол № 5 від 26.12.2014)*

Рецензенти:

Петро Васильович Білоус,
доктор філологічних наук, професор.
Володимир Олегович Єршов,
доктор філологічних наук, професор.
Віктор Михайлович Мойсієнко,
доктор філологічних наук, професор.

Ш 62 Шинкарук В. Ф. Аз-Буки. Літературно-мистецькі студії. –
Житомир : Полісся, 2015. – 278 с. – Серія «Бібліотека
кафедри теорії та історії світової літератури НН ІФЖ
Житомирського державного університету імені І. Франка»

ISBN 978-966-655-700-4

Книгу професора кафедри теорії та історії світової літератури Житомирського державного університету ім. І. Франка В. Ф. Шинкарука «Аз-Буки» складають вибрані наукові та публіцистичні статті і нариси з історії давньої і сучасної літератури, вітчизняного мистецтва, літературного краєзнавства. Збірка відображає весь спектр науко-пізнавальних інтересів відомого українського науковця

УДК 82(091):908
ББК 83.3(4Укр-4Жит)

ISBN 978-966-655-700-4

© В. Шинкарук, 2015.

АЗ – БУКИ

Літературно-мистецькі студії

ПОЧАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Давньоукраїнське літописання	9
«Слово о полку Ігоревім»	27
Феофан Прокопович і його трагікомедія «Володимир»	49
Тема історичного минулого народу в давній українській літературі та героїчний епос народів Європи	57

ФОЛЬКЛОР

Маруся Чурай і пісенна традиція Житомирщини	81
---	----

ЛІТЕРАТУРА XX СТОЛІТТЯ

Житомирщина в житті та творчості М. Рильського	101
Василь Кравченко та житомирські прототипи Михайла Булгакова	130
Василь Земляк: Перші кроки на Житомирщині	135
Прожив з весною (Творчий портрет Михайла Клименка)..	140
Творчий ужинок поетів Житомирщини	144
Зустріч, яка не відбулася в Житомирі (Спогади про Роберта Рождественського)	154

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ, ПЕРЕДМОВИ

Яснозір'я таланту. Передмова до книги І. Сльоти «Золото зажив'я»	163
Автограф для вічності. Передмова до книги І. Сльоти «Автографи»	170
Відчуваючи музику слів. Передмова до книги І. Сльоти Переспіви	172
Юрій Камишний – художник, що переорює душу	180
Інше серцебиття. Відгук на книгу В. Горбунової «Мрія про маленьке життя»	183

Лазар. Друге пришествя або Ми так любили Житомир. Рецензія на книгу С. Лазо «Ми так любили „The Beatles”»	186
Одяг для думок. Передмова до книги Ірини Шинкарук «Сильніша – на одне життя»	190
Диво, знайдене на соціально-психологічному факультеті. Передмова до збірки «Диво, знайдене в собі»	193
Новий обрій Ірини Лубківської. Передмова до книги І. Лубківської «Жити і любити не уві сні»	195

ПОРТРЕТИ

Павло Карпович Сербін: Жив за високим покликанням ...	199
Зірка і смерть Леоніда Венгерова	214
Ніна Матвієнко. Голосом цієї жінки співає і плаче Україна	225
Свіча таланту Костянтина Яновського	232
Жива вода творчості: Ірина Шинкарук	235
Життя, освячене творчістю і любов'ю: Тетяна і Михайло Гузуни	241
Юрій Градовський. Талант, який не знає відпочинку.....	248
Творча характеристика Поліського ансамблю пісні і танцю «Льонок»	254
Анатолій Говораadlo – душа покладена на музику	261
Дві долі, міцно сплетені в одну: Людмила Вікторівна та Георгій Володимирович Майорови	267
Телевізійна зірка зійшла в Житомирі: Рабіга Аманжолова	270
Микола Кавецький: «Я прийшов із світанків»	273

ВАСИЛЬ ЗЕМЛЯК: ПЕРШІ КРОКИ НА ЖИТОМИРЩИНІ

Нещодавно у відділі кадрів Червоненського цукрового комбінату в Андрушівському районі на Житомирщині знайдено цікаві матеріали, що стосуються перебування на посаді керуючого відділком цього підприємства видатного українського прозаїка, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка Василя Земляка (справжнє прізвище Вацик). Нові документи доповнюють наші знання про особистість письменника і водночас виступають яскравим свідченням тієї складної доби, в яку він сформувався як людина і як письменник. Самі по собі щойно відкриті факти біографії Василя Земляка не містять нічого сенсаційного, але для нас вони складають інтерес ось із якого погляду.

Зміна соціально-економічних і політичних орієнтирів у нашій країні об'єктивно призводить до переосмислення цінностей і в духовній сфері. Сьогодні в царині художньої літератури, як і в інших галузях мистецтва, йде активний процес перегляду творчості та біографій багатьох майстрів художнього слова. Сучасних читачів не можуть задовольнити уніфіковані, вихолощені життєписи наших письменників за традиційною, позбавленою реального змісту схемою сходження до мистецьких вершин: робітнича або селянська родина – громадянська або друга світова війна – популярність. Піддані ідеологічній обробці епізоди життя багатьох авторів принижують їх як особистостей, гасять зацікавленість до їхніх творів. І навпаки – правдива, вичерпна інформація про літератора пробуджує додатковий інтерес до його доробку, допомагає краще зрозуміти його ідейно-художню систему.

Червоне – живописне робітниче селище, в якому в середині дев'ятнадцятого століття було зведено два потужні заводи – цукровий та спиртовий. Згодом власниками заводів стали члени відомої родини Терещенків. Знаменитий цукрозаводчик і меценат Федір Терещенко навіть заснував при цукровому заводі перші в історії України авіаційні майстерні.

Завод мав чотири власні відділки, які забезпечували його необхідною сировиною. Керівником відділку «Польовий тік» у 1945 році і було призначено Василя Сидоровича Вацика – майбутнього знаменитого українського письменника Василя Земляка.

Так званий «червоненський період» залишається в біографії Василя Земляка одним із найменш вивчених. Сьогодні відомо не так уже й багато про його перебування на посаді керуючого відділком у Червоному, але й ці факти свідчать, що Василь Сидорович ніколи не був таким примітивно-одностороннім, яким змальовують його офіційні біографії.

Одразу після закінчення другої світової війни Вацик – колишній партизан знаменитого загону Пилипа Шуляка – почав працювати в Козятинському райвиконкомі на Вінниччині; згодом (точної дати не встановлено), очевидно, як людину, що має досвід організаційної роботи і знайома з сільським господарством, його відправили на роботу до Червоненського цукрокомбінату.

На початку 70-х років автор цих рядків намагався довідатись, де проживав письменник у Червоному, знайти людей, з якими він товаришував або працював. Виявилось, що жив керуючий відділком у невеликій кімнаті, яка сусідила з відділковою конторою. По-солдатськи заправлене ліжко, стіл, шафа, дві полиці з книгами, патефон з десятком платівок – ось і все «майно» майбутнього письменника. Оскільки виробничі корпуси комбінату, його адміністративний будинок, поряд з яким були розташовані клуб і магазини, містилися за кілька кілометрів від відділку, то кімната В. Земляка залишалась на Польовому єдиним осередком культури. Вечорами сюди постійно сходилися і молодь, і літні люди, слухали патефон, танцювали й співали. Молодий керуючий відділком завжди був душею товариства. Він умів і пожартувати, і пісню затягнути, і вибити тропака. Затамувавши подих, слухали присутні його захоплюючі розповіді про драматичні і героїчні партизанські будні. Ніхто тоді навіть не здогадувався, що слухає сторінки майбутньої повісті «Гнівний Стратіон».

Однією з головних пристрастей В. Земляка в цей період були коні. Він ніколи не міг байдуже пройти повз цю розумну тварину, а постійно говорив до неї, пестив, гладив гриву, давав з руки шматок хліба або цукру, що їх зумисне завжди носив у кишені. Як пригадувала колишня колгоспниця В. С. Трубій, усі стіни в кімнаті Василя Сидоровича були завішані репродукціями

і фотографіями коней різних мастей і порід – від поні до рисаків і навіть ваговозів.

Саме кінь став причиною першого конфлікту між новим керуючим відділком та директором цукрокомбінату Уткіним. Хтось із знайомих голів колгоспу попросив у В. Земляка на запчастини давно списану молотарку, що вже майже рік іржавіла просто неба. У відповідь Василь Сидорович запропонував обміняти відпрацьований агрегат на такого ж списаного перестарка-коня. Вдарили по руках, і вже через кілька днів, як згадувала та сама В. С. Трубій, В. Землякові вдалося переправити виміняного старого жеребця до родичів на Вінниччину.

Поголос про цей «натуральний обмін» дійшов до Уткіна, злі язики стверджували, ніби кінь був справжньої орловської породи, але директор ніяк не міг знайти вагомих доказів «злочину» свого керуючого, бо молотарку було здано у брукхт, а кінь, за усіма документами, значився померлим від старості.

Навесні 1946 року Василь Сидорович не виконав чергового розпорядження директора комбінату: не розпочав сівбу ячменю і вівса в призначений начальством строк, мотивуючи це тим, що ґрунт ще мерзло-вологий і зерно в ньому не проросте. А коли, на думку В. Земляка, посівну кампанію можна було розпочинати, то Уткін, аби провчити непокірного керуючого, не виділив для цього необхідної техніки. Тоді Василь Сидорович зібрав усіх своїх підлеглих, вивів їх на поле, і люди посіяли зерно прадавнім перевіреним способом – вручну...

Першого травня в Червоному відбувся мітинг з нагоди дня міжнародної солідарності, на який зібралось майже все населення селища. Присутність посадових осіб на мітингу була обов'язковою, але В. Земляк проігнорував цей «важливий політичний захід» і з друзями провів у недалекому лісі власну «маївку». Наступного дня Уткін запросив Василя Сидоровича на останню принципову розмову, але примусити майбутнього письменника покаятись і підкоритись йому не вдалося. І сьомого травня 1946 року наказом за № 89 директор звільнив Василя Вацика з посади керуючого відділком цукрового комбінату, звинувативши його «у відсутності дисципліни на відділку», «у проведенні ручного посіву вівса і ячменя», «в самовільному обміні коня», а також у тому, що він «з агротехніки бурякокультури не знає...».

Приказ № 89 от 7.5.46г.
по Червоносельскому Сельскому Совету

§ 1.
Управляющий отделением Колхозных
т. Вацук В.С. с работниками управленческого
отделения не сдерживает: 1) отсутствием
дисциплины на отделении, 2) прогоняет
ручных св. овец и овец в концы сев.,
3) с агрономическим селекционером не знает,
4) обменивает сельскохозяйственных животных, а также
от работы Управляющего отделением отводит.

§ 2
Управляющий отделением Колхоза по
назначению Монарха М.В. Давидовича
т. Вацук отделившись с собой, а т. Монарх
скому отделению прикладывает. В концы
по передаче к управлению отделением
гид: Инженер Советов и. Монарх М.В.
Зав. конторой отид. Колхозных т. Ферузов
М. и Монарха Д. Монарха.

§ 3
Т. Вацук после сего прибудет в
в распоряжение т. агронома

Инженер Н.И. (Этхис)

Тут зумисно збережено орфографію оригіналу: цей пункт наказу вочевидь свідчить про інтелектуальний рівень Уткіна і, можливо, проливає додаткове світло на конфлікт між директором Червоненського цукрового комбінату та керуючим відділком.

Одразу ж після звільнення В. Земляк залишає Червоне і переїздить до Житомира. Тут він закінчить сільсько-господарський інститут, майже дванадцять років працюватиме у відділі сільського господарства обласної газети «Радянська Житомирщина». В Житомирі остаточно сформується і проявиться його письменницький талант, який і покличе до життя прекрасні художні твори.

*Опубліковано в книзі:
Творчість В. Земляка в контексті
вітчизняної та світової літератури.
Збірник наукових праць.
– Житомир, 1998.*

